

3. IGOGAILUAK INSTALATZEARI LEHENTASUNA EMAN BEHAR ZAIE, ARRAPAL ETA ESKAILERA MEKANIKOEI BAINO

1. Aurrekariak

2004az geroztik, Arartekoak herri-administrazioei, eta, bereziki, udalei erreklamatu die sakon azter dezatela hiri inguruetan irisgarritasun arazoak bideratzeko konponbide teknikoek ematen dituzten aukera ezberdinak. Horri dagokionez, herritar guztiek berdintasun egoeran erabil ditzaketen instalazioei lehentasuna ematea hobesten dugu; horrela aukera berdintasunaren eta bereizkeriaren aurkako printzipioa gauzatuko dira, ezgaitasunak dituzten pertsonen kasuan.

Aipatu beharra dugu, EAEko orografia malkartsuaren ondorioz, gero eta kexa gehiago jasotzen dugula Arartekoan gai honen inguruan; eskailera mekanikoak, arrapalak eta tapiz birakariak instalatzen dira gure udalerrietan, hiri ingurunean dauden oztopoak gainditzeko.

Ekitaldi honetan, halako esku-hartzeak dezente ugartu dira, tokiko erakundeek abiatu dituzten proiektu asko eta askoren ondorioz. Halako proiektuak tokiko inbertsiorako estatuko funtsarekin finantzatu dira, eta hori E Planaren barruan dago. Plan horrek, besteak beste, mugikortasun urritua duten pertsonentzat oztopo diren traba arkitektonikoak kentzea du helburu.

Horrek, arlo honetan jaso ditugun kexak ugartitzeaz gain, erakunde honek ofizios hasi dituen esku-hartzeak ugartu ditu.

Aurreko ekitaldietan bezala, Arartekoaren erakundeak premisa bat hartu ohi du abiapuntu: eskailera mekanikoek ez dituzte mugikortasun urritua duten pertsonak dituzten irisgarritasun arazoak konpontzen. Izan ere, gurpildun aulkia duten pertsonak, adinekoak eta haurren karrotxoak daramatzatenak halakoak erabiltzetik kanpo geratzen dira. Arrapala mekanikoak ere oztopo handiak dira mugikortasun urria duten pertsonentzat, eta, kasu gehienetan, ezin baitituzte beren kabuz erabili.

Gai honi buruz, sektoreko enpresek beren iritzia eman dute. Adibidez, "Schindeler" enpresa eskailera eta arrapala mekanikoak fabrikatu, instalatu eta mantentze lanetan garrantzitsuenetakoa da mundu mailan, eta honakoa adierazi du konponbide teknikoez:

"Transporte para discapacitados, transporte de cochecitos de niño. Ni las escaleras mecánicas ni las rampas móviles son adecuadas para el transporte de sillas de ruedas y de cochecitos de niño. Se recomienda colocar en las zonas de acceso a las escaleras mecánicas y rampas móviles una indicación mencionando dónde se encuentran los ascensores más próximos."

Horrek honako gogoetara eramán gaitu: enpresa horren aburuz, eskailera eta arrapala mekanikoak ez dira egokiak mugikortasun urritua duten pertsonentzat. Frantzian, adibidez, halako instalazioetarako sarreretan gurpildun aulkia duen irudia ixa marka batekin marratuta

egoten da. Hau da, horren bidez adierazten da, gurpildun aulkia duten pertsonen instalazioa ez erabiltzea.

EAEko udalerrri askok eremu desberdinen arteko lotura arazoak igogailu edo jasotze plataformak jarrita konpondu dituzte, eta horrek pertsona guztiak erabiltzea ahalbidetzen du. Gainera, mugikortasun bertikalen arazoak bi noranzkoetan konpontzen ditu, goranzkoan eta beheranzkoan. Adibidez gisa Deba eta Plentziako igogailuak aipa ditzakegu, baita Mutriku, Donostia, Pasai, Santurtzi eta bestelakoak ere.

Gainera, igogailuek haiek dauden tokitik igarotzen diren mugikortasun urritua duten pertsonen bizi baldintzak hobetzeaz gain, bestelako abantailak dituzte; eta aipatu ditugun beste elementuek ez. Adibidez: herritar guztiak erabil ditzakete, baita gehien behar dutenek ere: mugikortasun urritua duten pertsonak; mugikortasun bertikala bi noranzkotan ahalbidetzen dute; arrapala edo eskailera mekanikoak baino merkeagoak dira; instalazioa eta mantentzea askoz merkeagoak dira; funtzionamendu hobea bermatu daiteke, eta, teknikoki, elementu seguruagoak dira.

2. Testuingurua

Ekitaldi honetan aztertu ditugun kasu gehienetan, hasieran ezin izan dugu nahikoa informazioirik lortu tokiko erakundeek arrapala edo eskailera lehenetsi izanari buruz.

Hiri ingurune, espazio publiko, eraikuntza eta informazio eta komunikazio sistemetakoa irisgarritasun baldintzei buruzko Arau Teknikoak onartzen dituen 68/2000 Dekretuko, apirilaren 11koa, .V eranskineko 3. artikulua bi salbuespen jasotzen ditu irisgarritasun baldintzen aplikazioetarako:

- Lehenengoa: orografiaren, egituraren edo formaren ezaugarriak irizpideok aplikatzea ezinezkoa egiten dutenean.
- Bigarrena: eskura dagoen aurrekontua aintzat hartuta, egokitzapenak neurrigabeko gastua eragiten badu.

Ezarritako salbuespen kasu bietako batean bagaude, dokumentu bidez justifikatu behar dira salbuespena egitearen arrazoiak. Horretarako udal zerbitzuek txosten bat prestatu behar dute, proposatuko den neurriaren egokitasuna zehazten duen proiektua onartu aurretik. Halaber, bertan zehazten da txostena Irisgarritasunaren EAEko Kontseiluari helarazi behar zaiola.

Planteatutako kasuetako ezeinetan ez zen jarraitu prozedura hori; horregatik ez genituen eskura beharrezko elementu guztiak, hartutako erabakiak zuzenbidearekin bat zetorren on-dorioztatzeko. Horregatik, erakunde hau, ezgaitasun fisikoa duten pertsonen elkarteekin –FEKOOR, Bizkaia eta ELKARTU, Gipuzkoa–, adierazitako tokietara joan behar izan zen. Bertan, eta ahal zen neurrian, proposatu ziren neurriak baloratu genituen.

Egin genituen bisitaldi guztietan egiaztatu ahal izan genuen bideragarria zela obrak egingo ziren tokietan igogailuak jartzea. Udalek, aldiz, eskailerak edo arrapalak jartzea erabaki zuten. Halakoek malda handiak zituzten eta noranzko bakarrekoak ziren. Gainera, mugikortasun urriko pertsonentzat aurreikusitako ibilbideak oso luzeak ziren, malda nabarmenak zituzten eta, batzuetan, errepide zatiak erabili behar zituzten. Gainera, beheratu gabeko espaloiak ere saihestu behar zituzten.

Erakunde honek egindako oharren harira, hasierako proiektuak aldatzeari egoki iritzi dioten udalekin egin dugu topo. Beste batzuk ez dute halakorik egin nahi izan, eta beste batzuen aburuz neurrigabea zen obrak gelditzea.

3. Esparru juridikoa

Mugikortasun urritua duten pertsonen eskubideen konbentzioa 2008ko maiatzaren 3an sartu zen indarrean estatuan.

Konbentzioa onartu duten estatuek konpromisoa hartu dute konbentzioan aitortzen diren eskubideak benetako bihurtzeko beharrezko diren politikak, legeak eta administrazio neurriak aplikatzeko. Era berean, ezgaitasunak dituzten pertsonak bereizkeriaren esku jartzen dituzten legeak, araudiak, ohiturak eta jardunak indargabetuko dituzte. (4. artikulua).

Irisgarritasunaren arloan horrek esan nahi du estatuek oztopoak identifikatu eta kendu behar dituztela, ezgaitasunak dituzten pertsonak ingurune fisiko horietara, garraiobideetara, instalazioetara eta zerbitzu publikoetara heldu ahal izateko, baita informazio eta komunikazio teknologietara ere. Horren ildotik, hala dio Konbentzioko 9.1 artikulua:

“Gaigabetasunen bat duten pertsonak askatasunez bizi eta bizitzaren arlo guztietan parte hartu ahal izan dezaten, Estatu Parte-hartzaileek neurri egokiak hartuko dituzte gaigabetasunen bat duten pertsonentzat, gainontzekoen baldintza berdinetan irisgarritasuna bermatzeko, inguru fisikora, garraiora, informazioa eta komunikazioa, informazio eta komunikazio teknologia eta sistemak barne, eta publikoarentzat zabalik dauden beste zerbitzu eta instalazioetara, bai hirietan, bai herrietan. Irisgarritasun neurri hauek, euren artean iristeko oztopo eta eragozpenen identifikazioa eta ezabapena daudelarik, beste batzuen artean, jarraiko kasuei ezarriko zaizkie:

a) Eraikuntza, bide publiko, garraioa eta beste barruko eta kanpoko instalazioetan. Adibidez: eskolan, etxe-bizitzan, osasun eraikinetan eta lan tokietan,”

Era berean, adierazi behar dugu Espainiako konstituzioko 9.2 artikulua honela dioela: *botere publikoen egitekoa da bideak jartzea norbanakoen nahiz taldeen askatasuna eta berdintasuna bene-benetakoak izan daitezen*. Konstituzioko agindu horretan, berdintasuna lege aurreko tradiziozko berdintasunetik harago doa. Egun, konstituzioko 14. artikuluan ere jasotzen da, esparru zabalagoan *–bizi baldintzetan–* eragina izateko asmoz. Printzipio horri

eskerrak, hasieratik desberdintasun egoeran dauden talde sozialek botere publikoek benetako berdintasuna sustatzeko hartutako neurrien onurak jaso ditzakete.

Horregatik, ezgaitasunen bat duten pertsonak berdintasuna lor dezaten, ulertu behar da hiri inguruneke irisgarritasuna erraztuko duten neurriak izan behar direla helburu, besteak beste.

Ezin dugu ahaztu konstituzioko 49. artikulua dioena: *“Botere publikoek aurreneurri-, tratamendu- eta gizarteratze-politika egingo dute elbarri fisikoentzat, zentzumene-elbarrientzat eta elbarri psikikoentzat; horiej, euren behar duten arreta berezia emango zaie, eta bereziki babestuko dira, titulu honek herritar guztiei ematen dizkien eskubideak egikaritu ahal izateko.”*

49. artikuluko agindu hori *gizarte eta ekonomi politikaren printzipio gidariak* izenpean jasota dagoen arren, ez dago hor programatuta: politikako erretorikaren esparruan mugatuta. Konstituzio doktrinak eta jurisprudenziak egiaztatu dutenez, printzipio horiek arau balioa dute, eta berariazko agindua ezartzen diete botere publikoei, helburuak benetan gauza dezaten. Horrekin pertsona guztien benetako berdintasuna eskuratzea da helburua.

Gure erkidegoaren baitan, irisgarritasuna sustatzeko 20/1997 Legeak gure erkidegoko pertsona guztiek ingurune fisikorako eta komunikaziorako irisgarritasuna bermatzeko neurriak jasotzen ditu; eta, bereziki, hainbat arrazoiengatik mugaren bat duten pertsonen integrazioa hobetzeko ekintza positiboak biltzen ditu. Muga horiek dituzten pertsonak gizarte desberdintasunean daude, eta gizarte baldintza horiek oinarritzko gisa definitzen diren eskubideez gozatzeko funtsezkoak dira.

1. artikulua botere publikoak behartzen ditu pertsonen bizi kalitatea hobetuko duten laguntza teknikoak susta ditzaten. Horren bidez *“hiri-ingurunearen, gune publikoen, eraikinen, garraio-bideen eta komunikabideen irisgarritasuna bermatzea, pertsona guztiek eta, batez ere, mugikortasun murriztua, zailtasunak komunikazioan edo muga psikiko zein sentzoriala, aldi baterako zein betirako, dituztenek era autonomoan erabil eta goza ditzaten.”*

Ondorio horietarako, aipatu behar dugu ezgaitasunen bat duten pertsonen aukera berdintasunari, diskriminaziorik ezari eta irisgarritasun unibertsalari buruzko abenduaren 2ko 51/2003 Legearen 2. artikulua legearen oinarri diren printzipioak zehazten dituela eta honela dioela:

“c) Accesibilidad universal: la condición que deben cumplir los entornos, procesos, bienes, productos y servicios, así como los objetos o instrumentos, herramientas y dispositivos, para ser comprensibles, utilizables y practicables por todas las personas en condiciones de seguridad y comodidad y de la forma más autónoma y natural posible. Presupone la estrategia de «diseño para todos» y se entiende sin perjuicio de los ajustes razonables que deban adoptarse.

d) Diseño para todos: la actividad por la que se concibe o proyecta, desde el origen, y siempre que ello sea posible, entornos, procesos, bienes, productos, servicios,

objetos, instrumentos, dispositivos o herramientas, de tal forma que puedan ser utilizados por todas las personas, en la mayor extensión posible.”

3. Ondorioa

Beraz, esan dezakegu irisgarritasunaren helburuak honakoak dakartzala: guztiontzako diseinua erabili gauza berrietan, eta, bestetik, zaharrak edo oztopoak dituztenak ahal den gehien egokitu.

Horregatik, ingurune irisgarria funtsezkoa da eskubide berdintasunean oinarritutako gizartea lortzeko, herritarrei autonomia ematen baitie eta bizitza sozial eta ekonomiko erabat aktiboa garatzeko beharrezko bitartekoak ematen baitizkie. Era berean, ingurune irisgarria oinarritzkoa da bereizkeriarik ezean oinarritutako gizarte inklusiboa eraikitzeko.

Horregatik, hiri ingurune irisgarria ahal den guztietan bermatzeko, igogailuak instalatu behar dira, konponbide tekniko gisa. Herritar guztiek erabil ditzakete, eta horrekin irisgarritasun unibertsalaren eta guztiontzako diseinuaren printzipioak betetzen dira. Azken bi alderdi horiek izan behar dira nagusi arlo honetan administrazioek egiten dituzten jardunetan.

Irisgarritasunean aurrera egiteko bitarteko gisa arrapalak edo eskailerak mekanikoak bakarrik jartzeak ez du irisgarritasun unibertsalaren printzipioa betetzen, eta ez du irisgarritasuna sustatzeko abenduaren 4ko 20/1997 Legeak duen helburua lortzen: mugikortasun urritua duten pertsonak ingurune fisiko horretan guztiz eta libreki mugitu ahal izatea.

4. Gomendioa

Hemen azaldu duguna ikusita, Arartekoaren ustez, pertsona guztiak ingurune fisikora berdintasun egoeran irits daitezen, botere publikoek jardunak sustatu behar dituzte, irisgarritasun arloan indarrean dagoen araudiak ezartzen dituen betekizunak gauzatzeko.

Hori dela eta, bereziki udalek egin behar dute esfortzua, hiri ingurunetan igogailuak instalatzeko. Horrela mugikortasun urritua duten pertsonen bizi baldintzak hobetzen lagunduko dute, eta bereizkeriarik ez jasateko duten eskubidea gauzatzeko dute.